Liberálno-konzervatívna kultúrna vojna: Kto manipuluje? Médiá, elity, cirkev...?

Poučenia zo slovenského referenda o rodine

Liberal-conservative Cultural War: Who manipulates? Media, elites, Church...?

Lessons Learned from the Slovak Referendum on Family

Terézia Rončáková
Katolícka univerzita, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky, terezia.roncakova@ku.sk

Abstrakt
Postkresťanská západná civilizácia dnes pri témach založených na kresťanskej morálke naráža na výrazné spoločenské rozdelenie. Na Slovensku sme ho sledovali o. i. pri referende o rodine začiatkom roku 2015. Autorka príspevku vtedy podrobne analyzovala mediálny diskurz na témy spoločenského uznania pre homosexuálov, privilégií pre heterosexuálne manželstvá či sexuálnej výchovy v školách. Ako jedno z kľúčových argumentačných východísk identifikovala odpor voči manipulácii: konzervatívna strana obviňovala z manipulácie médiá a niektoré spoločenské elity, liberálna strana vyčítala manipuláciu cirkvi. Tento záver porobila ďalšiemu výskumu formou hĺbkových rozhovorov s exponovanými novinármi z oboch strán sporu. V predloženom príspevku prezentuje a interpretuje zistenia o stave médií, o stave cirkvi aj o prítomnosti alebo neprítomnosti ohrození kresťanských civilizačných koreňov.

Kľúčové slová: manipulácia, kultúrna vojna, kresťanská morálka, referendum o rodine

Abstract
In the public discourse on topics based on Christian morality, our post-Christian western civilization collides today with strong social division. In Slovakia we could see it, e. g., before the referendum about family in the beginning of 2015. The author of this paper analyzed then media discourse on acknowledgement for homosexuals in the society, privileges for opposite-sex marriages, or sexual education in the schools. As one of the key arguments she identified the distaste for manipulation: the conservative part imputed blame for manipulation to media and some social elites, the liberal part accused Church for the same. This result she developed in the follow-up research based on in-depth interviews with prominent journalists from both the sides of the controversy. In this paper she presents and interprets her findings about state of media, state of Church and presence or absence of dangers for Christian civilization roots.

Key words: manipulation, cultural war, Christian morality, referendum about family

1 Úvod

V postkresťanskej západnej civilizácii môžeme dnes sledovať „kultúrnu vojnu“[1], výrazný spoločenský spor medzi tými, ktorí uznávajú Božiu autoritu a chceli by mať spoločnosť usporiadanú podľa jeho pravidiel, a tými, ktorí v Boha neveria a nemajú dôvod akceptovať jeho pravidlá.[2] Prvú skupinu budeme v tomto texte nazývať konzervatívcami a druhú liberálmi – narážajúc však len na tento aspekt ich presvedčenia a hodnotového nastavenia, bez ambície rozširovať dané pojmy o ekonomické či politické významy.

Pri určitých spoločensko-politických udalostiach sa tento spor vyostrí a kratší alebo dlhší čas výdatne sýti aj mediálny diskurz. Na Slovensku sa to naposledy udialo v súvislosti s februárovým referendom o rodine[3]. Tento mediálny diskurz sme podrobne skúmali, a to najmä z hľadiska argumentácie a hlbších presvedčení stojacich v pozadí argumentácie. Ako jedno z podstatných argumentačných východísk sme pritom identifikovali averziu novinárov voči manipulácii. Tá je chápaná ako niečo naskrze negatívne – každá strana ju však prisudzuje inému aktérovi. Konzervatívci z nej vinia „liberálne“ médiá, liberáli cirkev.

V nasledujúcich riadkoch podrobne objasníme samotnú tézu manipulácie aj to, ako ju jej zástancovia zdôvodňujú.

2 Metodológia

V prvej fáze výskumu sme postupovali metódou kvantitatívno-kvalitatívnej obsahovej analýzy. Mediálnu produkciu sme analyzovali v rozmedzí štyroch týždňov pred referendom, čiže od pondelka 12. januára do soboty 7. februára. Sledovali sme najvýznamnejšie slovenské seriózne (nie bulvárne) printové a internetové médiá: SME, Denník N, Pravda, Hospodárske noviny, Týždeň, Postoy a Jetotak. Získali sme vzorku 496 textov.

Určovali sme náboj (pozitívny, negatívny, neutrálny), témy a argumenty jednotlivých textov, pričom tieto kategórie sme skúmali v súvislosti s časovým priebehom diskurzu, s aktivitou jednotlivých médií v danom čase a so žánrami, ktoré na tlmočenie posolstiev využívali. Na základe týchto poznatkov sme dospeli k niekoľkým záverom o kľúčových argumentačných

[1] Porov.: PUTNA, M. C. 2012. Křesťanství a homosexualita: Pokusy o integraci. Praha : Torst, 2012.

[2] Samozrejme, tento model možno rozšíriť o „neveriacich“, ktorí z rôznych dôvodov stoja skôr na prvej strane, a „veriacich“, ktorí Božie pravidlá chápu úplne ináč a stoja na druhej strane – ale aj tak považujeme toto zjednodušenie za výstižné a spomenuté skupiny skôr za výnimky.

[3] Referendum sa konalo 7. 2. 2015, iniciovala ho Aliancia za rodinu s podporou Katolíckej cirkvi na Slovensku. Odpovedalo sa v ňom na tri otázky: 1. o možnosti nazvať aj partnerstvá homosexuálov manželstvami; 2. o možnosti adopcie detí rovnakopohlavnými pármi; 3. o možnosti odmietnuť v škole sexuálnu výchovu (a výchovu o eutanázii), ak rodič nesúhlasí s jej obsahom. Štvrtú otázku o možnosti prisúdiť homosexuálnym partnerstvám rovnaké práva, aké patria manželstvu, prezident na základe negatívneho posudku Ústavného súdu SR nevyhlásil. Referendum bolo neplatné, lebo sa na ňom zúčastnilo iba 21,4 % voličov.

schémach v zmysle starogréckych „topoi“[4], ktoré sme pomenovali manipulácia a prirodzenosť. Na tomto mieste rozvinieme svoje závery o manipulácii.[5]

Identifikované kľúčové sporné miesta sme sa rozhodli vystaviť hlbšiemu skúmaniu. Keďže prvotný výskum bol výskumom „mediálneho“ diskurzu, pokračovali sme v tejto línii hĺbkovými rozhovormi s niektorými výraznými a významnými novinármi, ktorí do referendového diskurzu vstupovali vlastnými komentármi (teda názorovými, nie spravodajskými textami). Skúmali sme, o. i., ich vnímanie manipulácie (jej príčin, aktérov, dôsledkov...).

Realizovali sme spolu deväť výskumných rozhovorov, pričom sme sa pokúsili o rovnomerné zastúpenie mienkotvorných novinárov z oboch názorových prostredí. V skupine „odporcov referenda“ sme interviewovali týchto štyroch:

- Peter Tkačenko, komentátor denníka Hospodárske noviny,
- Michal Havran, šéfredaktor liberálneho portálu Jetotak.sk a moderátor televíznej diskusnej relácie v RTVS (Rozhlas a televízia Slovenska),
- Veronika Folentová, redaktorka Denníka N,
- Peter Kováč, v čase referenda redaktor denníka Hospodárske noviny (dnes denníka SME).

V skupine „zástancov referenda“ sme inteviewovali týchto štyroch:

- Linda Vasiľová, zástupkyňa šéfredaktora týždenníka Katolícke noviny,
- František Múčka, zástupca šéfredaktora týždenníka Týždeň a redaktor konzervatívneho portálu Postoy.sk,
- Rastilav Dluhý, kňaz, šéfredaktor časopisu Slovo medzi nami, ktorý vydáva rehoľa redemptoristov,
- Peter Skladaný, spolupracovník konzervatívnych portálov Posledný križiak, Konzervatívny výber, aktívny bloger.

V určitom „medzipriestore“ sa ocitol redaktor Denníka N Tomáš Galis, ktorý vychádzal z konzervatívnych názorových koreňov, avšak pokúšal sa o porozumenie tých liberálnych a v konečnom dôsledku referendum nepodporoval a nezúčastnil sa na ňom.

3 Zistenia

3.1 Argumenty

[4] Metódu odhaľovania topoi v tomto type mediálnych výskumov oživil Silk (SILK, M. 1995. Unsecular Media: Making News of Religion in America. Chicago, Urbana : University of Illinois Press, 1995). Na neho nadviazal González Gaitano, ktorý, vychádzajúc z Cicerónovho Rečníka a z Aritotelovej Rétoriky, definuje Topoi ako „typy argumentov, ktoré sa využívajú v každom druhu argumentácie a – v ešte technickejšom význame – fungujú ako otázky, ktoré umožňujú hľadať argumenty a protiargumenty“ (GONZÁLEZ GAITANO, N. 2008. Lineamenti metodologici per l´esame della rappresentazione delle radici della socialità che hanno origine nella famiglia. In: Famiglia e Media. Il detto e il non detto. Roma : EDUSC, 2008, s. 12.). Topoi môžeme teda chápať ako argumentačné schémy. „Ponúkajú morálne princípy, ktoré umožňujú kriticky skúmať a chápať dôvody mnohých mediálnych produktov od správ po fikcie.“ (GONZÁLEZ GAITANO, N. 2009. Public and published views on the Catholic Church before and after Benedict XVI trip to the US. Pozvaná prednáška na Katolíckej univerzite v Ružomberku, Filozofickej fakulte, Katedre žurnalistiky, Ružomberok 25. marca 2009.) Ide teda o určité presvedčenia fungujúce v danej spoločnosti v danom čase a podmieňujúce tematizovanie súkromného i spoločenského diania, premenlivé v čase.

[5] Podrobné výsledky výskumu pozri v: RONČÁKOVÁ, T. 2014. Referendový mediálny diskurz na Slovensku: memento novej evanjelizácie. Nové horizonty 2, Vol. 9, s. 61-69.

Pri určovaní argumentačných základov textov sme sa pýtali, na akom zdieľanom presvedčení autor stavia svoje posolstvo, na čo u svojho príjemcu apeluje v nádeji na ideový súzvuk a úspešné dekódovanie posolstva.

Tab. č. 1: Argumentačné kategórie

	1. týždeň		2. týždeň		3. týždeň		4. týždeň		Spolu	
Argument	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**
homosexualita je ok	11	31%	17	24%	33	29%	47	25%	108	26%
diskriminácia menšiny	9	25%	16	23%	26	23%	44	23%	95	23%
cirkev manipuluje	7	19%	12	17%	25	22%	39	21%	83	20%
nenávisť	0	0%	13	18%	20	17%	30	16%	63	15%
nepolarizovať	0	0%	11	15%	24	21%	24	13%	59	14%
buďme realisti	7	19%	5	7%	15	13%	17	9%	44	11%
nanucovanie zhora	11	31%	9	13%	7	6%	16	8%	43	10%
rodinu treba chrániť	0	0%	9	13%	10	9%	24	13%	43	10%
elity a médiá manipulujú	8	22%	8	11%	16	14%	10	5%	42	10%
demokracia	0	0%	13	18%	13	11%	16	8%	42	10%
nezaujímavé	1	3%	5	7%	14	12%	16	8%	36	9%
vývoj	4	11%	2	3%	8	7%	20	11%	34	8%
prirodzenosť	5	14%	5	7%	5	4%	17	9%	32	8%
nič nehrozí	3	8%	0	0%	6	5%	20	11%	29	7%
zlá cirkev	0	0%	0	0%	12	10%	15	8%	27	7%
LGBTI aktivizmus	4	11%	5	7%	4	3%	3	2%	16	4%
deti potrebujú M+F	1	3%	1	1%	4	3%	10	5%	16	4%
kresťanstvo je o inom	1	3%	0	0%	0	0%	14	7%	15	4%
diletantizmus zástancov referenda	2	6%	4	6%	3	3%	2	1%	11	3%
rodičia › škola		0%	2	3%	8	7%	0	0%	10	2%
objektivita	3	8%	4	6%	1	1%	0	0%	8	2%
homosexualita nie je ok	1	3%	2	3%	3	3%	1	1%	7	2%
škola › rodičia	2	6%	1	1%	1	1%	2	1%	6	1%
strany by sa mali vyfarbiť	0	0%	0	0%	2	2%	4	2%	6	1%

Kategória manipulácie sa objavila hneď na treťom mieste (20-percentný výskyt medzi skúmanými textami), pričom manipulácia bola pripisovaná najmä cirkvi, ale aj všeobecnejšie iniciátorom a zástancom referenda (s cirkvou v pozadí). V tejto súvislosti boli časté tvrdenia, že cirkev zavádza, straší, šíri hoaxy, zneužíva svoje postavenie a celé referendum pod zásterkou občianskej iniciatívy de facto organizuje.

S týmto postojom súviseli názory postavené na argumente označenom „nanucovanie zhora“, ktoré sa voči referendu vymedzovali negatívne na základe odporu voči vonkajšiemu zasahovaniu do otázok svedomia a morálky a voči nelegitímnym snahám cirkvi brať na seba úlohu autority.

Na opačnom názorovom póle bol zasa veľmi silný argument odporu voči manipulácii zo strany spoločenských elít a médií, ktoré (postrádajúc legitimitu) tlačia na zmeny morálnych spoločenských nastavení. Odmietanie manipulácie zo strany elít a médií bolo prvým a najpoužívanejším argumentom na strane zástancov referenda. Tvrdilo sa, že niektoré spoločenské elity s podporou médií nedemokraticky, a teda nelegitímne, bez ohľadu na skutočné presvedčenie a vôľu spoločnosti presadzujú svoje ideologické vízie. Poukazovalo sa na nebezpečenstvo takéhoto konania a vyzývalo sa na aktívny odpor proti nemu. Referendum sa chápalo ako prejav tohto odporu.
Je teda zrejmé, že argumentačná línia manipulácie má na oboch stranách istý spoločný základ (topos). Obe strany prejavovali voči manipulácii silnú nevôľu. Rôznili sa len v chápaní subjektu manipulácie – jedni z nej vinili cirkev (a širšie propagátorov referenda) a druhí určité spoločenské elity (a médiá). Obe strany považovali subjekt manipulácie za samozvaný, nelegitímny, invazívny.
Ukázalo sa, že ak by mala referendová diskusia smerovať k podstate, mala by sa, o. i., týkať toho, kto vlastne manipuluje, prípadne aké sú jeho motivácie, zámery, ciele... Tieto otázky sme v následnom výskume kládli účastníkom svojich hĺbkových rozhovorov. Konzervatívni novinári sa napospol zhodli na neférovej mediálnej kampani pred referendom, tí liberálni, naopak, výčitky voči médiám nechápali a manipulačné praktiky vnímali na strane cirkvi.

3.2 Stav médií

Naši konzervatívni respondenti jednoznačne potvrdili dojem symbiózy médií a liberálnych elít, zároveň však jednotne odmietli „teórie temného pozadia“, ako sa vyjadril jeden z nich. Príčiny tohto porozumenia hľadali skôr v prirodzených sklonoch ľudí, ktorí majú tendenciu pracovať v médiách. Prebieha tu teda podľa nich istá „autoselekcia“. Následne novinári vytvárajú komunitu, kde fungujú prirodzené priateľstvá a známosti a ľudia sa v tomto úzkom kruhu navzájom utvrdzujú vo svojich názoroch. Jeden z respondentov s 20-ročnou praxou v sekulárnom denníku vníma v tomto spoločenstve akúsi „pseudoslobodnú súdržnosť“. Nie všetci novinári podľa neho naplno zdieľajú liberálne presvedčenia, ale v záujme sebazáchovy podliehajú autocenzúre. „Sú to hľadajúci ľudia, ale mám dojem, že mantinely sa im postupne zužujú,“ konštatoval novinár, ktorý v tomto prostredí nevydržal a prešiel do cirkevného média. Ako poznamenal iný respondent, súčasné slovenské médiá majú vyslovene „nekresťanské východiská“ a sú „liberálne do špiku kostí“.
Liberálni novinári týmto predstavám protirečili a ako príklad uvádzali napr. svoju vlastnú „náhodnú“ cestu do médií či do konkrétnej redakcie, vylučujúc akúkoľvek selekciu – okrem autoselekcie, ktorú tiež pripúšťajú ako prirodzený proces glutinácie redakčných tímov. Zaujatosť a predsudok však odmietajú, vnímajú skôr nedostatok vhodných a ochotných komunikátorov na strane cirkvi, resp. konzervatívnej spoločnosti. Ako uviedol redaktor jedného denníka, v predreferendovej ankete, kde sa pravidelne usilovali dať priestor zástancovi a odporcovi referenda, mali „obrovský problém nájsť niekoho, kto by bol za a chcel sa rozprávať“. Nech sa teda konzervatívci nečudujú, že „majú menej priestoru, keď nechcú hovoriť“. Ako ďalší príklad uviedol ten istý redaktor veľkú reportáž o dvoch pároch – jednom konzervatívnom heterosexuálnom a jednom homosexuálnom. „V ich prístupe bol veľký rozdiel. Manželia chceli všetko napísané a natočené vidieť, kontrolovať...“ Tento strach

z manipulácie, táto apriórna nedôvera voči médiám novinárov napokon, prirodzene, znechucuje. Podľa jedného nášho respondenta sa to stalo napr. v rozhovore s lídrom Aliancie za rodinu, ktorá referendum organizovala, Antonom Chromíkom. „Išli sme k nemu vyslovene pozitívne a priateľsky naladení, chceli sme ho priblížiť ako človeka, vykresliť plastický obraz. On nám však neveril, nechcel o sebe nič povedať. To on bol konfrontačný."
Jedno z vysvetlení tejto situácie ponúkol konzervatívny novinár, ktorý vyhranenú orientáciu médií nevníma ako negatívum (nedostatok objektivity, novinársku neférovosť), ale ako fakt. Médiá sa môžu podľa neho postaviť k svojej funkcii trojako a klásť dôraz na:

1. diskusiu,
2. zrkadlo,
3. jeden názor.

Prvé dávajú priestor rôznym stranám a živia konštruktívnu diskusiu, druhé sa snažia odrážať spoločenskú realitu a verne kopírovať pomerné zastúpenie rozličných prúdov a tretie prezentujú vlastný konkrétny názor. „Ukázalo sa, že ani veľké denníky nie sú z kategórie jeden alebo dva, ale tri." Toto zistenie považuje za jeden z prínosov referenda, ktoré „otvorilo karty".

3.3 Stav cirkvi

Manipulačné praktiky cirkvi spočívajú podľa našich respondentov predovšetkým v prekrúcaní faktov, vytrhávaní z kontextu, preháňaní a strašení. Čiže v konšpirovaní. Slovo konšpirácia sa opakovalo vo výpovediach všetkých oslovených liberálnych novinárov a ich postoj k nej bol vyslovene negatívny. Považovali ju za veľmi nebezpečnú: „Konšpiračné myslenie sa stáva súčasťou náboženského pocitu, je to absurdný konštrukt katolíckych aktivistov." Konšpiračné myslenie a správanie sa cirkvi v týchto novináročh vyvoláva až asociáciu s nacizmom. Jeden z nich konštatoval, že veriaci by sa nemali čudovať, ak sú so svojimi zveličenými a prekrútenými konštruktmi vysmievaní a nepočúvaní (napr. na zasadnutiach Výboru pre rodovú rovnosť Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť) – je to „podobné, ako keď zdravá spoločnosť vylučuje zo svojho stredu fašistické a rasistické prvky". Ako typický príklad takéhoto zavádzania uvádzali novinári rôzne poplašné správy o excesoch v sexuálnej výchove v západnej Európe. Jeden z nich pracne overoval takú správu o učebnici sexuálnej výchovy z Nemecka: „Našiel som pôvodný zdroj, dal som si to preložiť odborníkovi a zistil som, že sa tam vonkoncom nepíše o tom, že by sa otcovia mali starať o orgazmus svojich dcér, nad čím sa tu prejavovalo zdesenie, ale že šlo skôr o psychologickú úvahu o tom, ako otcovia nie sú celkom schopní reflektovať sexuálny život svojich dcér, lebo je v nich akýsi ochranársky komplex, a zároveň sa do nich nedokážu vcítiť tak ako do synov v istom veku. Oni teda vyslovene vytrhávajú z kontextu, zavádzajú, klamú." Ďalší novinár hovoril o správe, podľa ktorej mali v Nemecku odsúdiť do väzenia otca rodiny iba pre nesúhlas so sexuálnou výchovou svojich detí. „Ale to nebolo tak. Mal nakumulované aj iné priestupky a u nich je takých systém, že ak nechce platiť pokutu, odsedí si dva dni v base." Po takejto osobnej skúsenosti sú pre novinára aj ostatné podobné správy jednoducho „hoax".
K tomuto druhu „strašenia" patrí podľa liberálnych novinárov aj tlačenie na „nenávistné emócie", v rozpore s faktami. Za príklad takého správania považovali najmä videoklip z predreferendovej kampane, v ktorom si párik gejov prichádza do šťastnej pestúnskej rodiny po malého chlapca. Ten ich víta otázkou: „... a kde je mama?" Podľa jedného z novinárov „to

bolo tak cez červenú“, že „sa nahnevalo veľa ľudí a práve toto bol moment prehry iniciátorov referenda“. On osobne to považuje za vysoký stupeň „perverzity“ s neskrývanou fašistickou asociáciou: pozor, židia kradnú deti...! Takéto emotívne, lživé „pseudoargumenty“ vnímali liberálni novinári ako veľmi neférové.

3.4 Levy prichádzajú?

Toto rôzne vnímanie manipulácie vedie v mysliach novinárov, prirodzene, k veľmi odlišnému pociťovaniu možných hrozieb. Kým medzi konzervatívcami je rozšírená obava z prichádzajúcich „levov“[6], liberáli vôbec nezdieľajú ich pocit ohrozenia a nechápu ho.
V konzervatívnych kruhoch sa v tejto súvislosti hovorí najmä o „obmedzovaní svedomia“. Kresťania sú za správanie sa podľa svojho svedomia postihovaní – napr. za neubytovanie párika homosexuálov vo svojom hoteli, za neupečenie svadobnej torty pre dvoch gejov, za krížik na krku v zamestnaní, za „homofóbne“ vyjadrenia v práci a pod. Podľa našich konzervatívnych respondentov je strach z takéhoto obmedzovania svedomia oprávnený, lebo „nevidíme koniec – kam sa to rozrastie“.
Naopak, liberálni novinári považujú tieto prípady za náhodné. „Nie je to trend, ani žiadne znamenie, iba aktuálny stav legislatívy a odraz spoločenskej mentality.“ To možno ľahko zmeniť vo voľbách alebo rôznymi občianskymi formami ovplyvňovania spoločenskej atmosféry. Práve závislosť týchto javov od spoločenského kontextu je kľúčová – preto nemožno na Slovensko prenášať príklady z okolitých štátov.
Podobne nezdieľali liberálni novinári obavy konzervatívcov z nedemokratického tlaku liberálnych elít, ktoré sa infiltrujú do dôležitých funkcií a presadzujú normy podľa svojho gusta. Vlna veľkého odporu (petície, rozporové konania, burcujúce články atď.) sa zdvihla napr. proti Celoštátnej stratégii ochrany a podpory ľudských práv. Liberálnym novinárom spôsob presadzovania dokumentov tohto typu neprekáža: „V takých procesoch sa nedá všetko všetkým vysvetľovať, preto je prirodzené, že vzniká aj pocit manipulácie a rôzne konšpirácie.“ Iný nevidí problém v tom, že „kľúčové veci vždy presadila malá skupinka osvietených ľudí“. Obavy z toho, že zákony a iné normy tohto strihu postupne rozožerú morálku spoločnosti a oslabia niektoré zakorenené presvedčenia, liberálni novinári nepovažujú za opodstatnené. Ako tvrdil jeden z nich, „zákony neformujú morálku. Vždy tu ostane možnosť voľby a možnosť výhrady vo svedomí“. „Silu rodiny predsa nemôže oslabiť zmena jej definície a silu osobnej morálky nejaké vyučovanie sexuálnej výchovy. Keď ľudia chcú rodinu, tak ju budú mať. Obavy z dekadencie plaziacej sa k nám zo Západu sú hlúposť.“ Masová spoločnosť je nejakými aktivitami elít podľa jedného z novinárov nedotknuteľná aj preto, lebo „na Slovensku nemajú vplyv ani elity, ani médiá, ani cirkvi – ale iba esemeskové súťaže Jojky. Viď výsledky volieb.“

4 Záver

[6] Asociácia smeruje do rímskeho Kolosea, kde kresťanov predhadzovali vyhladovaným levom. Dnes sa na obzore objavujú akoby nové levy v podobe protikresťanských represií na základe ich postojov (vyhadzovanie z práce, pokutovanie a pod.). Metaforu zaviedol do slovenského povedomia konzervatívny politik Vladimír Palko, ktorý napísal knihu o diskriminácii kresťanov v krajinách západnej civilizácie (PALKO, V. 2012. *Levy prichádzajú. Prečo Európa a Amerika smerujú k novej tyranii.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2012).

Predstavili sme odpor voči manipulácii ako dôležité argumentačné východisko a hlbšie vnímanie príčin, zdrojov, cieľov a dôsledkov manipulácie. Ukazuje sa, že vnímanie manipulácie úzko súvisí s dôverou – negatívne manipulatívne úmysly prisudzujeme tomu, komu nedôverujeme. Konzervatívci nedôverujú liberálom a liberáli konzervatívcom, pričom prví si túto nedôveryhodnosť zosobňujú v médiách, resp. konkrétne v novinároch, a v médiami preferovaných spoločenských elitách; druhí si ju zosobňujú v cirkvi. Vnímanie manipulácie teda závisí od predispozície vnímajúceho, takže na tomto mieste nevyriešime otázku, kto teda vlastne manipuluje.

(Toto zistenie možno dať aspoň v zátvorke do súvisu so širšími závermi nášho výskumu, ktorý tu neprezentujeme v celosti – že pozície liberálneho a konzervatívneho „tábora“ sa ukazujú ako nezmieriteľné. Na základe výpovedí našich respondentov preto konštatujeme, že komunikačnú pozornosť si zasluhujú predovšetkým ľudia mimo tohto sporu, nepatriaci medzi mienkotvorcov, často označovaní v našich hĺbkových rozhovoroch ako „mlčiaca väčšina“. Voči nim sú tzv. „tvrdé formy“ komunikácie ako referendá, demonštrácie a pod. skôr kontraproduktívne, uprednostňovať treba „mäkké formy“ ako pozitívne svedectvá, inšpirácie a iné nástroje šírenia náboženského posolstva. Tvrdé komunikačné formy sú vhodné v rámci politického diskurzu, najmä ak sa nimi chce vyvinúť tlak na politikov a ich politiky.)

Obvinenie z manipulácie zároveň jednoznačne znamená obvinenie z negatívnych úmyslov a cieľov, zo snahy oklamať, podmaniť si, zneužiť. Je zrejmé, že takéto obavy sú prítomné na konzervatívnej aj liberálnej strane. Ak aj nie je v možnostiach tohto príspevku hľadať východiská z daného stavu, jeho prínosom môže byť už len upozornenie na jeho vážnosť. Ak si jedna i druhá strana uvedomia, že sú svojimi „oponentmi“ vnímané s takouto obavou, môže ich to motivovať do práce na vlastnej dôveryhodnosti a prijateľnosti svojich argumentov.

Čo sa zároveň môže stať jednou z ciest k riešeniu.

Literatúra

GONZÁLEZ GAITANO, N. 2008. *Lineamenti metodologici per l´esame della rappresentazione delle radici della socialità che hanno origine nella famiglia*. In: *Famiglia e Media. Il detto e il non detto*. Roma : EDUSC, 2008, s. 9-33.

GONZÁLEZ GAITANO, N. 2009. *Public and published views on the Catholic Church before and after Benedict XVI trip to the US*. Pozvaná prednáška na Katolíckej univerzite v Ružomberku, Filozofickej fakulte, Katedre žurnalistiky, Ružomberok 25. marca 2009.

PALKO, V. 2012. *Levy prichádzajú. Prečo Európa a Amerika smerujú k novej tyranii.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2012. ISBN 978-80-7165-870-2

PUTNA, M. C. 2012. *Křesťanství a homosexualita: Pokusy o integraci*. Praha : Torst, 2012. ISBN 978-80-7215-434-0

RONČÁKOVÁ, T. 2014. *Referendový mediálny diskurz na Slovensku: memento novej evanjelizácie*. *Nové horizonty 2, Vol. 9, s. 61-69.* ISSN 1337-6535

SILK, M. 1995. *Unsecular Media: Making News of Religion in America*. Chicago, Urbana : University of Illinois Press, 1995. ISBN 978-0252067426

O autorovi: doc. Terézia Rončáková, PhD., (nar. 1980 v Žiline) po skončení štúdia žurnalistiky na FF UK v Bratislave (2002) pôsobila ako novinárka v tlačovej agentúre SITA, v Katolíckych novinách a vo Vatikánskom rozhlase v Ríme. Súčasne obhájila dizertačnú prácu na Katolíckej

univerzite v Ružomberku (2006). Habilitovala sa na Fakulte masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave (2012). Je o. i. autorkou monografií Keď chce cirkev hovoriť mediálnym jazykom, Ako cirkev hovorí mediálnym jazykom a Môže cirkev hovoriť mediálnym jazykom? a učebnice Žurnalistické žánre.

Doc. Terézia Rončáková, PhD. was born in Žilina, Slovakia in 1980. After graduation from the study of Journalism at Comenius University in Bratislava (2002), she worked for the Slovak News Agency SITA, the Catholic Newspaper, and the Radio Vatican in Rome. Her Ph.D study she completed at the Catholic University in Ružomberok (2006); doc. degree she obtained at the St. Cyril and Method University in Trnava (2012). She is an author of three monographs The intersection between religious and journalistic style I, II, III, and a textbook Journalistic genres.